HOOFDSTUK 4

Surplus, marktfalen en overheid

Economie · havo 5

IN DIT HOOFDSTUK LEER JE:

Surplus zien in een marktgrafiek

Externe effecten en toekomstige generaties

Collectieve en quasi-collectieve voorzieningen

Hoofdstukoverzicht

Centraal examen · D6.6, D7.10, D8, A

Je onderzoekt wie voordeel van ruil heeft en welke maatschappelijke gevolgen buiten een marktprijs kunnen vallen. De hoofdstukbronnen over bekers, waterbeheer en toezicht zijn fictief. Surplus en beleidsingrepen behandel je op havoniveau verbaal en grafisch; je rekent geen oppervlakte of beleidsevenwicht uit.

In dit hoofdstuk leer je:

4.1 Surplus zien in een marktgrafiek

Ik kan consumentensurplus en producentensurplus grafisch herkennen en veranderingen verbaal verklaren.

4.2 Externe effecten en toekomstige generaties

Ik kan marktfalen door externe effecten en het negeren van toekomstige generaties verklaren.

4.3 Collectieve en quasi-collectieve voorzieningen

Ik kan verklaren waarom de overheid collectieve en quasi-collectieve goederen organiseert of de markt voorwaarden geeft.

4.4 Minimumprijzen en maximumprijzen

Ik kan verbaal en grafisch verklaren hoe bindende prijsgrenzen tekorten, overschotten en verdelingsvragen veroorzaken.

4.5 Belastingen, subsidies en productiequota

Ik kan beleidsinstrumenten grafisch en verbaal verbinden met prikkels, productie en externe effecten.

4.6 Marktmacht en markttoezicht

Ik kan de functies van ACM, AFM en kartelverboden verbinden met concurrentie, consumentenbelangen en welvaart.

Test jezelf · 4

Werk zonder hints of antwoordmodellen. Gebruik alleen de nieuwe toetsbronnen die bij de vragen staan. Richttijd: 45 minuten. De toets telt 26 punten. Noteer bij berekeningen formule, invulling en eenheid; leg bij verklaringen de oorzaak-gevolgstappen uit. Een gewone rekenmachine mag. De modellen staan apart in het antwoordenboek.

Gebruik de antwoorden pas na het maken. Beoordeel open antwoorden met de criteria; een goede formulering kan verschillen van het model.

Bron EC04-T · Toets: deelbakfietsen in Nieuwveen

Fictieve HELDER-oefengegevens · Oorspronkelijke context voor HELDER. Bedragen, personen, instellingen en landen zijn fictief tenzij anders vermeld.

(1) Nieuwveen heeft een fictieve concurrerende markt voor ritten met deelbakfietsen. De vraaglijn geeft de betalingsbereidheid en de aanbodlijn de minimale aanbiedingsprijs. Het evenwicht is 50 ritten per dag tegen € 5. Alle lijnen en aantallen zijn eigen oefengegevens. Zonder aanvullend gegeven zijn er geen externe effecten in deze marktgrafiek.

(2) Een uitbreiding van de markt maakt 70 ritten mogelijk. Het gezamenlijke consumentensurplus en producentensurplus is dan volgens een onderzoek groter. Het onderzoek heeft geluidsoverlast, verkeersonveiligheid en vrije tijd niet gemeten.

(3) De gemeente stelt daarnaast een verplichte maximumprijs vast die lager is dan € 5. Zij bouwt geen extra capaciteit en verleent in deze situatie geen subsidie. Andere afzonderlijk te beoordelen voorstellen zijn een kostprijsverhogende heffing op dieselbezorging, een subsidie per gerepareerde fiets en een bindend quotum op dieselbezorgritten.

Exacte punten markt deelbakfietsen

Ritten per dag	Vraagprijs (€)	Aanbodprijs (€)
0	10	0
30	7	3
50	5	5
70	3	7
100	0	10

Markt voor deelbakfietsritten

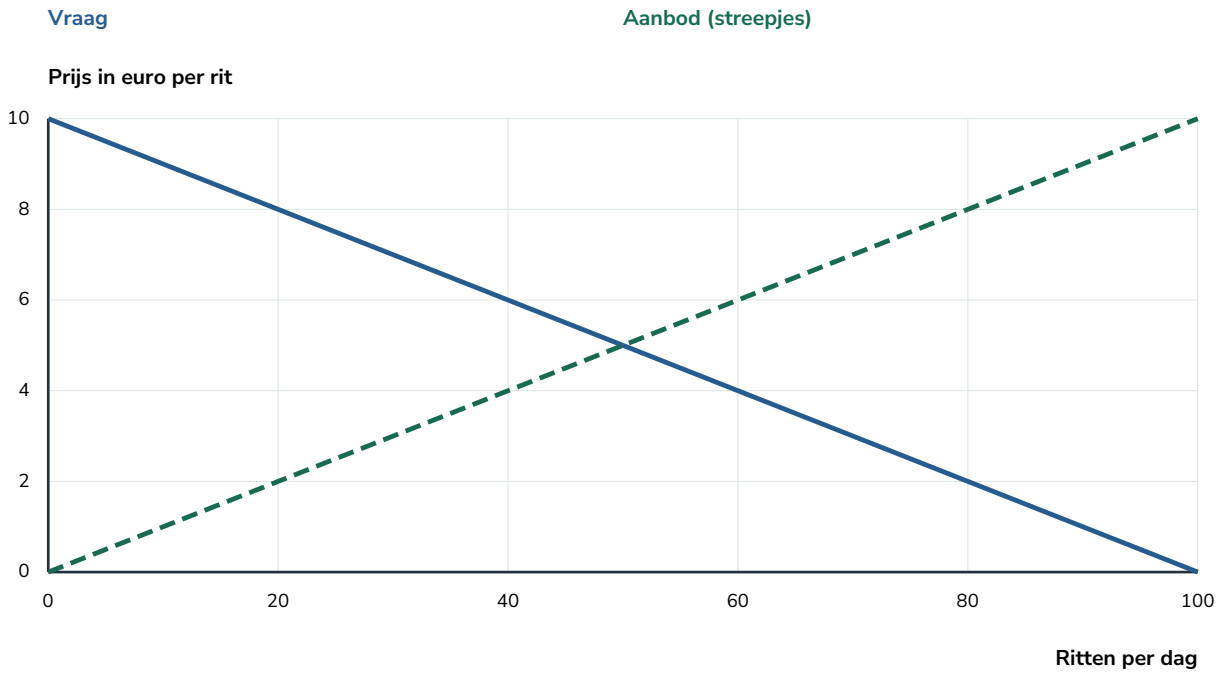

Bron EC04-U · Toets: natuurpark en bezorgers

Fictieve HELDER-oefengegevens · Oorspronkelijke context voor HELDER. Bedragen, personen, instellingen en landen zijn fictief tenzij anders vermeld.

(1) Een fictieve landbouwonderneming gebruikt een middel dat haar kosten verlaagt, maar insecten in het naastgelegen natuurpark beschadigt. Bezoekers en toekomstige bewoners krijgen geen vergoeding. De onderneming telt uitsluitend haar eigen kosten en opbrengsten.

(2) De gemeente onderhoudt straatverlichting: voorbijgangers kunnen niet praktisch individueel van het licht worden uitgesloten en een extra voorbijganger vermindert het licht voor anderen niet. Zij financiert ook zwemlessen met toegangsbewijzen en beperkte lesplaatsen om kinderen kansen te geven.

(3) Twee bezorgbedrijven spreken samen af geen klanten over te nemen en dezelfde hoge ritprijs te vragen. Een financiële tussenpersoon presenteert een riskante belegging vervolgens als risicoloos, zonder onderbouwing. Een politicus zegt dat het toezicht een gegarandeerd hoog rendement oplevert.

Vragen

1 Benoem in de marktfiguur van T het consumentensurplus bij het evenwicht. Geef de begrenzing, geen berekening.

Bron: EC04-T · 2 punten

2 De minimale aanbiedingsprijzen voor de eerste 50 ritten dalen; prijs en hoeveelheid blijven in deze vraag gelijk. Verklaar het effect op PS en leg uit waarom T geen volledige welvaartsconclusie toestaat.

Bron: EC04-T · 2 punten

3 Verklaar bij U waarom winst van de landbouwonderneming geen bewijs is dat haar extra gebruik van het middel maatschappelijk wenselijk is.

Bron: EC04-U · 3 punten

4 Wie kan bij U in de huidige marktbeslissing onvoldoende vertegenwoordigd zijn, en via welke economische route?

Bron: EC04-U · 2 punten

5 Vergelijk straatverlichting met zwemlessen in U. Classificeer beide en onderbouw met technische kenmerken.

Bron: EC04-U · 3 punten

6 Waarom kan marktfinanciering van straatverlichting via vrijwillige bijdragen tekortschieten?

Bron: EC04-U · 2 punten

7 Wat zijn de gevolgen van de maximumprijs beneden € 5 in T voor gewenste vraag, gewenst aanbod en beschikbaarheid?

Bron: EC04-T · 2 punten

8 Een alternatief stelt een minimumprijs beneden € 5 in T. Welke uitspraak is juist?

Bron: EC04-T · 2 punten

A. Er ontstaat altijd een aanbodoverschot, ongeacht de hoogte van de minimumprijs.

B. Er wordt automatisch meer verkocht omdat een minimumprijs een verkoopgarantie is.

C. De minimumprijs is niet bindend en het bestaande evenwicht kan blijven gelden.

D. De overheid moet door een minimumprijs automatisch alle aangeboden ritten opkopen.

9 Vergelijk afzonderlijk de dieselheffing en de reparatiesubsidie uit T. Geef voor elk de richting van de relevante aanbodverschuiving en van de evenwichtshoeveelheid.

Bron: EC04-T · 2 punten

10 Het quotum op dieselbezorging in T is lager dan de ongereguleerde hoeveelheid. Leg uit welk probleem het kan verminderen en welke informatie voor een optimumclaim ontbreekt.

Bron: EC04-T · 2 punten

11 Koppel in U de afspraak tussen bezorgers en de riskante belegging aan ACM of AFM en hun relevante functie.

Bron: EC04-U · 2 punten

12 Beoordeel de uitspraak in U dat toezicht een gegarandeerd hoog rendement oplevert.

Bron: EC04-U · 2 punten